

Article Review - Makale İncelemesi

**İSTANBUL'DA GÖÇMENLERİN MEKÂNA YERLEŞME VE
TUTUNMA DİNAMİKLERİ: BEYOĞLU ÖRNEĞİ
ESRA KAYA ERDOĞAN, HATİCE KURTULUŞ, DENİZ
YÜKSEKER**

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
DERGİSİ TÜRKİYE'NİN GÖÇ SİYASETİ ÖZEL SAYISI,
21(ÖZEL SAYI) 135-158. DOI: [10.46928/ITICUSBE.1179133](https://doi.org/10.46928/ITICUSBE.1179133)**

 Buket Özdemir Dal
Kocaeli University

Received/Geliş Tarihi
26 August 2024

Accepted/Kabul Tarihi
29 August 2024

Publication/Yayın Tarihi
30 August 2024

**Corresponding
Author/Sorumlu Yazar**
Buket Özdemir Dal
buketozdemirdal@gmail.com

Cite this article

Özdemir Dal, B. (2024). [Review of the article İstanbul'da göçmenlerin mekâna yerleşme ve tutunma dinamikleri: Beyoğlu örneği by E. Kaya Erdoğan, H. Kurtuluş, & D. Yüksek]. Journal of International Relations and Political Science Studies, (11), 52-56. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(Özel Sayı), 135-158.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Araştırmanın Kapsamı, Kavramsal Çerçevesi ve Yöntemi

Yazarların Beyoğlu'nda 2021 yılında yaptıkları "Hak Temelli Yerel Politika Bağlamında: Beyoğlu'ndaki Göçmenler" başlıklı saha çalışmasının bulgularına dayanarak kaleme aldıkları makale, İstanbul'un Beyoğlu semtindeki farklı göçmen profillerini görünür kılarken, buradaki göçmen gruplarının yerleşme/tutunma dinamiklerini ele almakta ve göçmenlerin kentteki ihtiyaç, beklenti ve sorun alanlarını ortaya çıkartmaktadır. Bahse konu saha çalışmasında beş göçmen grup ile odak grup toplantısı yapılmış ve 19 kamu kurumunun temsilcileri ile de derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın temel bulgularında Beyoğlu'nun soylulaştırılma sürecinde metruklaşan konut stoğunun ve Beyoğlu'nda yoğunlaşan yeme-içme ve konaklama sektörlerinde kayıt dışı çalışma imkanlarının bulunması sebebiyle düzensiz ve kayıtsız göçmenleri çektiğine ve kayıtsız göçmenlere "bekleme odası" konumunda ev sahipliği yaptığına dikkat çekilmektedir. Beyoğlu örneğinde görüldüğü üzere kayıtsız ve düzensiz göçmenler eğitim, sağlık gibi temel haklara erişimde zorluklar yaşamaktadır. Özellikle sağlık hizmetleri ve eğitim haklarına erişememenin yarattığı sorunlara dikkat çeken yazarlar, yerel düzeyde göçmenlere yönelik üretilebilecek sosyal politika ve uygulamalara katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Yazarlar giriş bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçeveleri ile çalışmanın temel bulguları ve kapsamından bahsetmemiş olsalar da saha çalışmalarına ve neden bu araştırmada Beyoğlu'nu seçtiklerine dair bilgileri aktarmışlardır. Makalenin kavramsal ve kuramsal çerçevesinde Avrupa'da ve Türkiye'de göç politikalarının merkezîyetçi, yerelci, çok katmanlı veya birbirinden kopuk olabildiğini belirten yazarlar bu göç yönetim katmanlarını tartışmaktadır. Merkezîyetçi göç yönetimi tepeden inme bir modele dayanmaktadır. Yerel göç yönetiminde yerindenlik ilkesi ile hareket edilmekte ve göç politikaları yerele bırakılmaktadır. Çok katmanlı göç yönetiminde ise farklı düzeylerin birbiri ile karşılıklı etkileşimi ya da kopukluğu söz konusudur. Bu düzeyler arasında merkezîyetçi göç yönetiminin göçmen karşıtı tepkileri besleyebileceğini ve yerel göç yönetiminin daha olumlu sonuç verebileceğini AB özelinde yapılan çalışmalarla örneklendirmişlerdir. Bu çalışmalara dayanarak AB düzeyinde ve ulusal düzeyde göçmen entegrasyon politikalarının sadece genel çerçeve sunduğu, yerel düzeyde ise o bölgenin barındırdığı kültürel ve toplumsal çeşitlilik kapsamında göçmen entegrasyonu politikalarının üretildiğini belirten yazarlar, bu yaklaşımın hem kendi kültürel özgünlükleri olan hem de kültürel çeşitlilik barındıran bölgelerin kendi ihtiyaçları çerçevesinde ve katılımcı bir şekilde entegrasyon politikaları oluşturma imkanı sağladığına dikkat çekmişlerdir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin göç yönetimindeki yerine ve etkisine dair yapılan çalışmaları inceleyen yazarlar yerel yönetimlerin göç yönetimindeki rolünün önemini altını çizmektedir. Bu araştırmalardan biri olan Kale ve Erdoğan'ın (2019) İstanbul'un 39 ilçe belediyesinde gerçekleştirdikleri çalışmada, merkezi yönetimin yerel yönetimlere ayırdığı maddi kaynakların yetersizliği sebebiyle belediyelerin sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütlerle iş birliği kurduğu tespiti önemli bir bulgudur. Başka bir örnek çalışma olan Sultanbeyli, Şişli ve Zeytinburnu'nda Lowndes ve Karakaya Polat'ın (2021) yürüttüğü araştırmada, belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik projelerinde AB fonlarından destek aldıkları ve sadece Suriyelilere yönelik değil, bölgelerinde yaşayan bütün göçmenleri kapsayan faaliyetleri bulunduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin göç yönetiminde potansiyel olumlu rollere sahip olduğunu vurgulayan söz konusu çalışmada, göçmenlere verilen hizmetlere yönelik mevzuatta ve ulusal düzeyde politika kapsamında, yerel yönetimlerin oluşan boşlukları doldurduklarına ve eksikleri giderdiklerine de dikkat çekilmektedir.

Yazarlar bulgularını aktardıkları çalışmalardan hareketle göç yönetiminde yerelin rolünü vurgulamakta ve yerel yönetimlerin bölgelerindeki yerli ve göçmen nüfusunun kendine özgü niteliklerini göz önünde bulundurarak politika geliştirmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Bu bağlamda Beyoğlu'nda gerçekleştirdikleri saha çalışmasında Beyoğlu'nun nüfus yapısına, göçmenlerin ve mültecilerin durumuna yönelik veriler sunmaktadırlar. Bununla birlikte alan çalışmasında görüşülen kişilere yönelik demografik bilgiler, Beyoğlu'nda yaşadıkları süre, göç durakları gibi bilgileri okuyucuya sunmamışlardır. Göç araştırmalarında yöntem ile ilgili Türkiye'nin göç paternlerindeki özgünlüklerini ortaya çıkartması bağlamında saha çalışmalarında alan tasviri, görüşülen kişilere nasıl ulaşıldığı, katılımcıların özellikleri, araştırmacıların deneyimleri ve gözlemleri önemlidir. Özellikle teorik tartışmaların gelişmesi, yeni teorilerin üretilmesi ve araştırma yöntemlerinin geliştirilmesi açısından bu detayların makalede kısa da olsa paylaşılması göç alanındaki araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın Temel Bulguları

Araştırmacılar Beyoğlu'nun “göçmenler için bir kuvöz” olduğu tespitini yapmışlardır. Beyoğlu'nun göç alan bir semt olmasını dört olumsal unsur ile açıklamaktadırlar. İlk unsur, ilçenin tarihi olarak aldığı ve verdiği göçlerin, sonraki göçlere mekânsal yerleşme olanaklarını sunmasıdır. İkinci unsur, nüfus hareketliliğinin süreklilik içinde olmasıdır. Mahalledeki metruklaşma arttıkça ve göçmenler kente tutunabilecek mekanizmalar geliştirebildikçe daha iyi binalara ya da semtlere göç etmekte ve onlardan boşalan alana yeni göçmenler yerleşebilmektedir. Üçüncü olumsal unsur “tekinsiz” hale gelen mahallelerde kontrollerin yapılmaması nedeniyle göçmenlerin kayıtsız bir şekilde buralarda yaşayabiliyor ve enformel işlerde çalışabiliyor olmasıdır. Dördüncü unsur ise, soylulaştırma projeleri ile emlak ve inşaat hareketliliği olan semtte yaşayan göçmenler kayıtsız olarak inşaatlarda, konaklama ve eğlence sektörlerinde iş bulabilmektedir. Tüm bu unsurların birleşiminde Beyoğlu, özellikle yazarların ifadesi ile “kırılgan göçmen gruplarına kente yerleşirken en temel ihtiyaçlar olan barınma ve geçim imkânı sunmaktadır” ve bir “kuvöz” işlevi görmektedir (2022: 144). Beyoğlu'nun göçmenlerin neden ilk durağı olduğuna dair tespitlerinde göçmenlik ağlarına da vurgu yapan yazarlar, göçmen ağlarının mekânda tutunmayı, iş bulmayı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırdığını da eklemektedir. Ayrıca Beyoğlu, Avrupa'ya göç edebilmek için gelen transit göçmenler için de “bekleme odası” niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın diğer önemli bulgusu, göçmenlerin kentsel haklara ve hizmetlere erişimlerinin statülerine, sınıfsal konumlarına ve göçmenlik ağlarına göre değişkenlik gösterdiği hipotezi ile ilgilidir. Bölgede geçmişten günümüze sahipsiz kalan binalara işgalciler tarafından el konulmuş ve bu binalar çoklu kullanıma açılarak göçmenlere yüksek kira bedelleri ile kiralanmaktadır.

Bu durum kayıtsız olan göçmenler için yazarların bahsettiği olumsuz unsurlardan biri olsa da yüksek kira artışlarında göçmenlerin hak iddia edememesine ve barınma sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Bununla birlikte bu metruk evlerin insan onuruna yakışır bir barınma sağlamadığı da dikkat çekmektedir. Beyoğlu'ndaki göçmenlerin temel haklara ve hizmetlere erişiminde ciddi sorunlar bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimi en sorunlu alan olarak tanımlayan yazarlar, temel belirleyenin göçmenin statüsü olduğunu vurgulamaktadır. Dil bariyeri ve bilgi eksikliği de sağlık hizmetlerine erişimde engel oluşturmaktadır. İş kazası, doğum ve acil durumlarda da geri gönderilmekten korkan kayıtsız göçmenler, merdiven altı yerlerde çözüm aramakta ve bu durum halk sağlığı açısından tehlike teşkil etmektedir. Önemli haklara erişimde sorun yaşayan bir diğer grup, göçmen ve mülteci çocuklardır. Özellikle eğitim hakkına erişimde yine statü kaynaklı ve ekonomik zorluklardan dolayı göçmen ve mülteci çocuklar örgün eğitim alamamaktadır. Buna çözüm olarak örneğin Şişli'de yoğun olarak yaşayan Sahra-altı Afrika göçmenleri kiliselerde çocuklara dil eğitimi dersleri vermektedir. Beyoğlu'ndaki bir diğer sorun kamusal mekânların kullanımının göçmenler için sınırlı olmasıdır. Özellikle kadın, çocuk ve yaşlılar için nefes alabilecekleri mekânlar olan parkların yokluğu önemli bir eksikliktir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın temel bulgularını destekleyen tartışmada göçmenlerin yaşadıkları sorunların göçmen gruplarına göre değişkenlik gösterdiği savı üzerinde durulmaktadır. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler'in temel haklara erişimde yaşadığı sorunlar dil sorunu etrafında şekillenirken, düzensiz göçmenler ve ikamet izni başka ilde olan Suriyeliler temel kamusal hizmetlere erişim hakkından yoksundurlar. Yazarlar bu konuda Türkiye'nin kabul etmiş olduğu uluslararası insan hakları hukuku gereğince uygulamaları ve mevzuatları tüm göçmenlere uygulaması gerektiğinin altını çizmektedir. Bununla birlikte yerel düzeyde belediyeler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve gönüllü oluşumların iş birliğinin de göçmenlerin statü fark etmeksizin sağlık, eğitim, barınma gibi temel haklara erişiminin sağlanmasında önemli bir rolü olduğu sonucuna varılmıştır.

Makalenin Beyoğlu örneğiyle yapmış olduğu tespitler, ülke genelinde de statü fark etmeksizin göçmenlerin ve göçmen kökenli vatandaşların da temel insan haklarına ve hizmetlere erişiminde karşılaştığı yasal ve sosyal sınırların varlığını göstermektedir. Bununla birlikte makale, İstanbul gibi yoğun nüfusa sahip toplumsal ve kültürel çeşitliliği barındıran büyük kentin göçmen profilini çıkartan ve takip eden araştırmalara ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir.

Özellikle işgücü piyasası içindeki dağılım, etnik gruplar arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel hiyerarşinin durumu, toplumsal kabulün yerel dinamikleri, göçmenlerin ve yerel nüfusun gündelik hayatta birbiriyle etkileşimleri ve yaşadıkları zorluklarla baş etme mekanizmaları konularında çalışmaların varlığı artık göç alan bir ülke olarak Türkiye'nin huzurlu ve barış içinde bir geleceğinin olabilmesi için önem arz etmektedir. Makale, göç ve kentsel dönüşüm ilişkisinin kapsamlı bir şekilde, bölgesel ve periyodik kriterlerle çalışılması konusunda göç alanında ilgili olan okuyucu kitlesini teşvik etmektedir. Yöntem kısmının zenginleştirildiği ve araştırma sorularının boyutlandırıldığı bir versiyon araştırmacılara yeni ufuklar açabilecektir.